

LEÁNYKÉRŐ.

— Elbeszélés. —

AZÁSZLÓS aki tartalékos főhadnagy lett a háború végére s nagy lendülettel vett részt a nyugatmagyarországi fölkelőmozgalmakban is, egy-két esztendővel lehetett a harmincon felül. Miután idehaza leszereltek minden harci szellemet, a zászlós is lerakta a fegyvert s foglalkozás után nézett. Lett is foglalkozása, minden kéthétben más, ám ezek közül úgyszólván egyetlenegy sem ismert senki. Legszívesebben azokat az emlékeket emlegette, amikor bandavezér volt Pörgölénynél, vagy hol is. Micsoda Eldorádó volt az! Az akkori miniszterelnök inkognitóban toppant közjük egy estén, először könyörögve kérte őket, hogy hagyjanak abba minden szabadságmozgalmat, mert ellenkező esetben huszonnégy órán belül megszállnak a győztes nagyhatalmak. A bandavezérek nevettek. Erre őexcellenciája, úgysis, mint az államhatalom másodfeje, szuverénül lépett föl az izgága alakokkal, úgysis, mint szélsőséges elemekkel szemben s megvillogtatva előttük teljhatalmának jogarát, követelte, hogy még abban az órában szereljenek le s oszoljanak szét békés otthonaikba! A bandavezérek összenéztek az önérzetes hangra s még abban a negyedórában a kiüritett szabad-zóna keleti határára toloncolták ki a kegyelmes urat, mint szuverént s ott letették egy falu határában. Aztán széles elánnal csaptak át az osztrák határon, hogy megkergessenek egy épen ellenük felgyülekezett köztársasági csapatalakulatot, miközben harsányan daloltak.

Aranyvilág volt az!

Barátom, a zászlós egy estén, mikor csak ketten voltunk, így szólt hozzám:

— Most pedig elmondom, mint kértem meg a feleségemet...

Elhelyezkedett a székben, új cigarettára gyújtott és akkor így kezdte:

— Vége felé járt már a háború s ezredem az olasz síkság ereszkedőin verekedett. Közel négy esztendeje forogtam a harcokban magam is, mert néhány rövidebb szabadságot leszámítva, egyfolytában a fronton voltam. Elkövetkezett az utolsó háborús nyár vége, amikor szívszorongva kezdtük érezni valamennyien, hogy nagy bajok lesznek, itt hamarosan, hacsak valami istencsodája nem következik el. Abban az időtájban már elszálltak a golyók és mi egyre gyérülő reménnyel gondoltunk rá, hogy szembemegyünk az ötödik háborús téllal...

A katonák verekedtek még, mint a hajszolt ordasok, de már lélek nélkül. Leszakadt róluk a bakancs, mondúr s csaknem mindennap éhezni

kellett. S rossz hírek érkeztek hozzánk hazulról is. Mindenki azon volt, hogy mentegesse az életét. Érezni lehetett a levegőben, hogy nemsokára fújni kezdik a takarodót mind a négy világtájon. A legszomorúbb takarodót nekünk, magyaroknak.

Megértük a szeptembert. Negyedik évfordulója volt ez ama forró napoknak, amikor Dankl generális Lublin irányába, Auffenberg generális pedig a délorosz homokban a Búgon túlra hajszolta maga előtt az első orosz katonákat.

E szeptember első napjaiban történt, hogy különös megbízatással a harcvonal mögé helyeztek. Jó messzire, egy északolaszországi hegyi városkába. A hadsereg és a lakosság hangulatát kellett megfigyelnem a front mögött.

Három-négyhetes olyan életem volt itten, amelyre ha visszagondolok, mindig el kell tűnődnöm magam elé félpillanatra. Az a városka feledhetetlen marad nekem.

A háború mindeddig úgy vonult el rajta, hogy alig érezte meg. A katonai irodáktól és az olykor áthaladó csapatoktól eltekintve, csönd volt itten. Legalább tizenöt kilométerre húzódott el a front, ahol forró harcok törtek ki ebben az időtájbán.

Béke és nyugalom áradt el a városka fölött, mely egy völgykatlan oldalain kapaszkodott föl minden irányba. Az utcákon — háztól-házig — kötelek voltak kifeszítve s estétől-reggelig azokon szárították a fehérneműt a napfényben. Ezek a napban villogó zsebkendők és ingvállak valami egészen különös hangulatba ejtették az utcácskákat, amelyek girbén-görbén kanyarogtak fölfelé az árkádos házak alá meglapulva. Nappalunkint az utcai csorgókutak köré gyülekeztek a víz-hordó asszonyok és leányok s folyt a traccs fesztelenül. A férfiak akkor már esztendők óta nem voltak idehaza, mert a hadüzenetre egytől-egyig a síkságra szöktek le, hogy katonának álljanak be odaát.

A katonai iroda, melynek kötelékében kellett dolgoznom délután kettőig, egy ilyen keskenyutcás, erkélyes házban szállásolt el. Olaszul kifogástalanul tudtam még a békevilágból s azt hiszem, ezért is vezényeltek ki erre a különleges szerepre. Megállapítottam az első órában, hogy jó dolgom lesz itt hátul, hacsak ki nem ránt innen egy újabb «speciális megbízatás». A délutánnal és az estével szabadon rendelkezhettem. Legtöbbször az erkélyre ültem ki, a lobogó csillagokat néztem s belehallgattam a messzeségbe, amely fölött mintha sejtelemszerű borulat vonult volna el, mert közbe-közbe zengő-hosszan dörrent az égálja. A mieink ágyúztak ottan. Az első estén, amint egymagamban üldögéltem sokáig az erkélyen, megrendülve hallgattam ezt a távoli dobogást. Akkor már beleléptünk az ötödik háborús esztendőbe s az emberek még mindig haltak-haltak. Arra gondoltam e hosszas csillagnézésben, hogy jó lenne már hazamenni. De egy reményszikra nem volt rá, hogy a még megmaradt hornisták fújni kezdenék egyszer a nagy capistrángot.

Üldögéltem egyesegyedül az erkélyen. De csak az első két-három éjszakán.

Háziasszonyom egy korosabb özvegyasszony volt. Ő legalább is annak állította magát. Én azonban meg voltam győződve, hogy férje valahol az ellenséges tüzérségben cipeli a golyókat az ágyúk farába, nagy lelkesedéssel. Ha ugyan nem személyesen tüzel a mi görcsök közt erőlködő katonáinkra. Egy nép asszonyait sem láttam addig, akik annyira tudnának titkolózni, mint az olasz nők.

De szeretni is tudnak.

A második nap délutánján leveleket írtam a telerakosgatott íróasztalon, amikor megnyílt halkán az ajtó s lábujjhegyen egy leány lépett be . . .

Elállt bennem a lélegzet, ahogy fölnéztem ! Mint mikor egy félénk őz bukkan föl az erdő legszélén . . .

Megállt, a fejét alig észrevehetően megbiccentette felém s szerényen annyit kérdett :

— Édesanyám kérdezteti, hogy nincs-e szüksége valamire, uram? Ma is hallom még ezt a félénk, dallamos hangocskát.

Szelid és riadt szépsége úgy jött elé, hogy hirtelen nem tudtam szólni s ülve maradtam. Lesütötte álmodozó szempilláit s ő se szólt többet. Nem igen volt még tizennyolcesztendő.

Állt előttem remegve és várt.

Egyszer aztán fölemelte éjsötét szemét s még bátortalanabb volt a kérdése :

— Nem parancsol valamit, uram?

Felálltam, eléje mentem, összecaptam a sarkantyúmat, bemutatkoztam.

— Angelina vagyok — mondta szelíden s kezet adott.

— Nem is tudtam, hogy ilyen kedves lakótárs van a házban ! Nagyon örvendek, kisasszony.

Már mosolyogni próbált :

— Csöndesen éldegélünk az édesanyámmal. Mert csak ketten vagyunk.

Amikor megint a kezét nyujtotta és nesztelenül kiment, forgott velem a világ. A félénksége fogott meg annyira.

De nem sokáig maradt ilyen bátortalan. Másnap is bejött hozzám, harmadnap már ő hozta rendbe a szobát s mihelyt látta, hogy megérkezem az irodából, már bedugta fejét az ajtón s mosolygott. Mindig mosolygott. Aztán elcsevegtünk mindenről a világon, csak a háborút kerültük szándékosan. Aztán az történt, hogy egy éjszakán, amikor már lefeküdt az anyja, kilopózott a szobácskájából, hozzám surrant be s éjjel is elmúlt tán, amire elbúcsúzott tőlem az erkélyen.

Azontúl minden éjszaka nálam volt s csak hajnal felé nyujtotta a kezét, hogy most már el kell válni. Olyankor álmos volt és fáradt.

Hogy vártam minden éjszaka ! S hányszor meglestem, amint apró

cipőiben előttem kopogott a szűk utcácskában s én dobogó szível mentem a nyomába. Ha aztán megfordult véletlenül, a haja tövéig pirult el olyankor.

Soha olyan szerelmes nem leszek, amilyen voltam azokon az ősz-eleji olasz éjszakákon, amikor odakint már csak vonaglott egyet-egyét a háború! Sokszor fölvettem előtte, mi lesz ennek a vége? Olyankor az ölembe furakodott, feje a karomra hullt. Arról suttogott, hogy nem bánja, ha meg is hal. Mert a válást nem fogja túlélni.

Aztán az történt, hogy az ötödik héten váratlanul áthelyeztek a Piáve-front mögé, ugyancsak «speciális megbízatással». Jókor reggel, mikor még alig mutatkozott valaki a keskeny utcácskában, lakásom elé állt az autó. Az autóban egy vezérkari alezredes, akivel együtt kellett utaznom. Már a gépkocsiban ültem, mikor a lépcsőről hirtelen kilébbent a leány s a kerekek elé vetette magát. Úgy jött, kissé zilált hajjal, ahogy félórával előbb a szobámban hagyott. Leugrottam, az ölembe kaptam föl, úgy vittem a szobácskájába. Félig ájultan terült el a heverőn s nyögve sirdogált. Azt mondtam neki:

— Visszajövök, Angelina s hazaviszem Magyarországba...

Aztán másodszor is a gépkocsiba vágtam magam, az alezredes mellé, aki nem szólt egy szót. Ahelyett maga elé gondolkozott. Talán valami régi kislány, vagy fiatalasszony járt az eszében.

Hanem Angelinát én nem láttam többé.

Mert hamarosan olyan napok következtek, amelyek maguk alá temettek mindent. Nagy tüzek kezdtek lobogni mindenfelé a határokon, feketén gomolygott a füst s nem voltak már katonái a császárnak és királynak. Akik elnyaklott fejjel harcisírjaikban nem estek össze addig, azokat rabságba hajtották a lucskos novemberi országutakon, itthon pedig bunkóval vagdosták őket széjjel. Reszkettem erre a szörnyű, szörnyű takarodóra, amelyhez nem fújták trombitáikat az ezredkürtösök. Meghaltak vagy bujdosóba készültek az összes front-trombitások.

Isten tudná csak, mint vergődtem el hazáig a szuronyrakelt idegen országokon keresztül! De egyszer mégis itthon voltam fájdalomtól marva, mikor látnom kellett, mint züllesztik szét a régi harcosok csapatkereteit. Sírni szeretnék ma is, ha arra gondolok, hogy a nyiregyházi huszárok: tisztek, őrmesterek és legények még három hónap múlva sem akarták elhagyni a nyiregyházi kaszárnyát, hanem összetartottak kemény kirukkolások közt minden napon s még keményebb napi-parancsokkal minden délután. És szét kellett verni ezeket is! Géppuskával! Könnyen ment, hisz akkor már nem volt király s hová lettek az egykori hadosztályok? Istenem, hova?

E kietlen téli hónapok alatt szüleim budai házában éldegéltem s toltam egyik napot a másik után. Régi bajtársaim jártak az eszemben, akikről elvéve hallottam csak valamit. Ki gondolt volna akkor a régi szeretőjére?

Angelinát nem felejtettem el azért, de bájos arca már csak gyéren keresett föl. Olykor-olykor már azon a ponton álltam, hogy írok neki . . . De a levelet úgyse kapta volna meg az akkori felfordulásban. Aztán él-e még? És ha él is, eszébe jutnak-e a tavalyi szeptemberi esték?

Dehát elmúlt ez is, ahogy vége lesz mindennek egykor. A mi életünknek is.

Február elején újból katonaruhát öltöttem, mert a halálos kábulat után mintha ébredezni kezdtünk volna. Sokan összebeszéltünk az egykori bajtársak közül, hogy egyelőre üsse kő a köztársasági állapotot, legalább verekedni lehet valamelyik égtáj felé s most úgyis az a fő, hogy kifújuk valakin égető dühünket. Felcsaptunk hát az országos verbunkra!

Tisztek és őrmesterek s hazátlanná vált bujdosók, akik visszagondoltak még a régi esküre, már akkor összesúgtak itt is, ott is s mielőtt nyílt volna a tavasz, néhány ágyúval megindultunk pár százan a Felvidék ellen. És előretörtünk! De hátulról árultak el bennünket, épen azok, akiknek visszafojtott lélekzettel kellett volna utánunk meneszteni az újabb útegeket, géppuskákat, meg az újabb ezredeket.

Fogcsikorgatva fordultunk vissza. Mert akkor még égetően élt bennünk a régi haza képe.

Aztán újabb kavarodás tetőzött rá a régi bajokra: az utcákon felbukkantak az első vörös-századok s riasztó nótáik közt indultak kifelé, a határok megrohanására.

Mi is beálltunk rövidesen. Mindegy volt már akkor nekünk, hogy mi hátulról a jelszó: annyi keserűség és bánat emésztett ama bitang hónapokban, hogy már nem akartunk mást, csak verekedni. Akárkivel. Jaj lesz annak, akit előtalálunk!

A csehek kerültek elénk. Hát nekiláttunk s a méregtől mosolyra válva láttuk azokat a poroszlopokat, melyeket menekülő lábaik vertek előttünk az országúton. Olyan futást nem látott a világ! . . . S aközben elértük a régi határokat. Ujjongva gondoltunk rá, hogy talán megváltozik minden.

Hát meg is változott. Tovább vert bennünket az Isten.

Parancsszóra kellett megfordulni s otthagyni mindent, mindent. Először még hitegettem magamat, hogy rövidesen ott fogunk állni megint az északi gránicon és ha levetjük magunkat egyszer a földre, sem Isten, sem ember el nem mozdít onnét. Ma már nincsenek ilyen álmaim.

Három hét múlva ellenség szállta meg a fővárost. De amikor megnyugtattam magamat, hogy itt vége mindennek s budai házunkban naphosszat gyötrődtem álomtalanul, új katonavilág indult meg a Dunántúlról.

S rájöttem ismét, hogy soha nem lehet megölni bennünket, mert legmélyebb nyomorúságunkban mindig fellobog a katonaszellem. És felvillan a csorba magyar kard.

Igy lett most is.

A Dunántúl egy csücskében és a Balaton nádasai között egyszerre csak szólni kezdtek a régi kürtök. És a halálrakeresett bujdosó-tisztek karavánokban özönlöttek a balatoni nádasok meg a Bakony irányába, hogy csak még egyszer puskát kaphassanak és egy görbe kardot hozzá! Könyörülő Isten, mi lesz itten akkor! Amikor néhány héttel rá a fővezér is bevonult a Fehérvári-úton, az emberek részeg ujjongással jártak az utcákon. Csodát várt mindenki s a háborúeleji katonavilág lelke kísértett köröskörül. Mindenki fegyverbe jelentkezett: földönfutó tisztek, néhai önkéntesek s tisztessége lett ismét a kardnak. Még a tréntisztek is előbújtak, ám ezúttal nem a hadtápszászlók alá, hanem egyenest azzal a kegyetlen szándékkal, hogy mint frontharcosok halhassanak meg. Ha van akkor egy vakmerő ember, aki oda mer állni az élére Észak és Kelet keserű menekülőinek, az egész világot kiverhették volna.

Ezen az örökre kihült őszön ismét divatja lett a családi összejöveteleknek, intim házibáloknak, hirtelen összezapott táncoknak, ami megint csak nagy háborús emlékeket idézgetett élénk. Mert valahányszor nagy szenvedések gyötörnek, avagy csak alig múltak még el tőlünk, szivesebben keressük fel egymást, hogy örülve az életnek, megújítsuk az abbamaradt barátságot. Azon az őszön pedig szörnyű emlékek meredeztek a hátunkban.

Persze katona voltam már akkor. Ismét bizalmas természetű beosztásban.

Ezen azonban nem csodálkoztam, mert a dolgot komolyan vettem s a legvakmerőbb feladatokra vállalkoztam mindenkor. Már a háború alatt is nem egyszer megfordultam az ellenség hátában, attól fogva pedig ott voltam mindenütt mindenben, ahol (komoly emberek és kalandorok vegyest) hajmeresztő terveket kovácsoltak mindnyájunk jobb-létéért. k kovácsoltak, engemet pedig a végrehajtására küldtek ki. Mialatt például lelkes ifjak a nyugati végek szabadságáért csatáztak lankadatlanul, én egy portyázó járőrrel osztrák földön akasztgattam sorba, akit csak előkaphattunk a köztársasági csapatalakulatok tagjai közül. Természetesen az útmenti fákra. Volt később idő, hogy saját zsandáraink elöl menekültem, mint szélsőségekbe kilengő elem, ott szorongattam a puskát Tarján alatt azzal az édes bizakodással, hogy másnapra már a kassai országúton kergetjük a legionistákat. Ám kabinetünk az utolsó pillanatban megneszelt valamit s pandúrosztagokat menesztett a hátunkba. Újból szökni kellett. Álruhában bejártam a Bácskát és a Szerémséget s Szabadkán mint kémét füleltek le. Halálraítéltek már, mikor sikerült fellázítanom a mezei munkára kirendelt rabokat s e szimpatikus fegyencek személyes vezetésem alatt csapták agyon az öröket, aztán felkapva egy dobrovójác szekerebe, merész dalok közt vágattunk át a trianoni határon, mialatt ideát valami újabb kilengés folytán köröztek félhivatalosan... Szűz Máriám, de szép napok voltak!

Ez azonban már nem is tartozik ide igazság szerint.

Ott hagytam el, hogy azon a késő ősön ismét divatja lett az apró házibáloknak. Egyszer — november vége táján — a Várba hívtak meg egy családhoz. Ismerősök voltunk régebről, mert szüleim a Vár alatti egyik csöndes utcában laktak ma is és esztendők óta összejárt a két család. Ezt a derék szokást mindmáig megtartottuk.

A családban volt egy fiú, bajtársam a fronton és egy kislány, a húga. Csinos volt. De nem erről a leányról lesz szó.

Kissé megkésve érkeztem, mert azon az estén sok elfoglaltságom volt. Ahogy beléptem, egyesek már zongoraszónál táncolgattak, mások csoportokba széledve beszélgettek a szobákban. Az egyik sarokból kacagás ütött meg.

A pajtásom sietett elsőnek elém. Arra kértem, mutasson be egyeseknek, akiket még nem ismertem.

És akkor hirtelen meghököltem.

Ha valaki rámnéz abban a pillanatban, észreveszi, hogy holt-sápadt lesz az arcom.

Meglátta ezt a barátom is, mert a kezem után kapott :

— Mi lelt?

— Semmi, semmi — nyugtattam meg és valahogy erőt próbáltam venni magamon.

— Ki az a lány, aki a szomszéd szobában áll szemközt, a nagytükör alatt?

Barátom megfordult, én pedig úgy maradtam ott, mint akit szél ütött meg hirtelenül.

Mert Angelina állt előttem, a szerelmes olasz kis leány.

Ez ugyan magasabb volt két lehelettel, de a szemöldöke, a hosszúka arca, sötét hajkoronája, szája ívelése, az észrevétlen meghajlása (épen akkor biccentett valaki felé)... minden, minden a régi kislány volt.

Barátom még a leányt nézte s épen visszafordult, amikor szinte rákiáltottam :

— Mi a keresztneve?

— Angelina — mondta rámcsoválkozva. — De mi van veled?

— Majd elmondom egyszer. Most vezess hozzá azonnal és mutass be neki ! Mondd csak, beszél-e olaszul?

— Nem — válaszolt kurtán a barátom s a szemét le nem vette rólam azalatt. — Mi van veled?

— Majd megtudod, de most azonnal mutass be !

Két másodperc múlva előtte álltam. Kissé tartózkodón nyujtott kezet, különben szives maradt hozzám az egész estén. Amikor először mondta a nevét, összereztem. Még a hangja is ugyanaz volt.

Nem mozdultam mellőle, hisz a budai Angelinában a régi olasz kislány lépett elém. Bántott már a lelkiismeret s mivel küzdöttem ellene, az egész estén zavart és szórakozott voltam.

Táncoltam is vele egyet-kettőt, aztán leültünk oldalt és beszélgetni kezdtünk sok mindenről. Úgy igyekeztem terelni a szót, hogy Olaszországot is belekeverjem. Kiderült, hogy soha nem járt ott.

A házibálra az édesanyja kísérte el, egy erősen figyelgető, kissé szóltan néni. Szintén a Várban laktak s amikor, jóval éjfél után, készülődni kezdtek, hozzájuk csatlakoztam. Egyedül haladtam vele a halott várbeli utcán, nehéz fellegek álltak az égen. A kapuban viszontlátásra nyujtotta kezét a leány, az édesanyja pedig meg is hívott. Jövő héten lesz náluk egy kis összejövetel. A napját is megmondta.

Azon az éjtszakán sokáig csatangoltam a Vár elhagyatott utcácskáiban. Magamból kiforgatva töprengtem ezen a képtelen hasonlóságon.

Sokáig, nagyon sokáig nem láttam attól fogva. Mert a meghívásra nem mentem el, hanem néhány sorban valami szolgálati-üggyel mentetem ki magamat. Nem akartam találkozni vele, mert ahogy a régi Angelina feltámadt ebben a másodikban, nem egyszer félni kezdtem. Pedig nem szoktam könnyen megijedni, de most mégis hittem, hogy valami szerencsétlenség fog érni. Ám ugyanakkor többször feljáromgattam a Várba, a barátomhoz, ahol először találkoztam vele. Az olasz kislány szerelmes szeme húzott oda. De hol volt már akkor az olasz kislány? A címe megvolt ugyan, de otthon élt-e még? És ahogy telt-múlt az idő, mindtöbbször gondoltam rá erre a másodikra. Mert még mindig szerettem az elsőt. Azalatt tünedezni kezdett a nyár is, végeszakadt a kommünnek s azalatt többször mondták, hogy nagyon beteg a budai Angelina. Sokszor azon a ponton voltam már, hogy barátom és a huga kíséretében fölkeresem. Hívtak is néhányszor, de az utolsó pillanatban mindig visszahúzott valami.

Az oláhok a fővárosban grasszáltak még. Akkor már levettem a harcdresszt, melyben a vöröskatonák élén reménykedtem a felszabadulásban s készen volt titokban az új uniformis, melyben a Balaton partjain mozgolódó nemzeti hadsereghez készültem átszökni, mikor egy gyenge verőfényű délután a Vérmező mellett haladtam el, kósza gondolataimba elmerülve. Ahogy föltekintettem egyszer, meg kellett állnom. A meglepetéstől, de — minek tagadnám? — némi jóleső meghatottságtól is.

Ő jött szembe, egy idősebb úr karjára támaszkodva. Gyöngye volt még egy kicsit, de szebb talán a régi Angelinánál is. Meglátott és mintha elmosolyodott volna.

Úgy maradtam állva s annyit mondtam, némi fájdalommal a hangomban :

— Angelina . . .

S egyszerre nagy szemrehányás fogott el magam ellen, hogy annyira megfeledkeztem róla. Bizonyosan várt betegsége napjaiban, vagy legalább is később, amikor már jobban lett, de még nem volt szabad elhagynia a szobát. Hallottam, hogy minden ismerőse sűrűn látogatta azokban a napokban.

Akkor már odaértek hozzám. A leány a kezét nyujtotta s némi kis ügyetlenséggel próbálta elütni hirtelen zavarát :

— Istenem, de rég nem láttuk egymást... Ha megengedi, bemutatatom az édesapámnak...

Meghajtottam magamat az öreg úr előtt, akiről régebről tudtam már, hogy magasrangú állami tisztviselő. Az öreg úr előzékeny maradt a hosszú séta alatt, mert hozzájuk szegődtem természetesen. S olyan jólesett az a sok felelet és kérdés, pedig semmiségekről volt szó a legtöbbször. Csak egyszer lett komolyabb a leány :

— Ugy-e, mindenfelé megfordult azóta?

— Sokat verekedtünk és mindenki ellen. Most az új fővezér nemzeti csapataihoz készülök átsiklani.

— Gondolja, — pillantott rám, némi remegéssel — hogy háború lesz megint?

— Bár adná az a mennybéli Úristen! — fakadtam ki mély áhítatlanban. — Egek, egek, mi lenne akkor itten! Mindenkit bottal pofozunk ki, Angelina!

Lehajtotta a fejét, nem szólt többé.

Már a házuk előtt álltunk. Az öreg úr kezét fogott velem :

— Remélem, lesz szerencsénk, öcsémuram. Hallottam már magáról.

— Mihelyt visszakerülök a Dunántúlról, méltóságos uram...

Angelina mosolyogni szeretett volna :

— A viszontlátásra!

— A viszontlátásra! — s megfogtam a kezét és nem eresztettem el mindjárt : pillanatra úgy maradtunk. Aztán észrevette magát, mert elpirult.

Sokáig, nagyon sokáig nem láttam aztán megint.

Akkor már a szabad Dunántúl sastollas katonái közt legénykedtem magam is. Micsoda új világ volt az azon a verőfényes őszőn a Balaton sásai meg a Bakony sűrűsége táján! Új katonaszellemnek kellett megszületni odaát s régi harcidalok keltek életre e savanyúszájú bujdosók soraiban. Ott reménykedtem köztük magam is és toboroztunk éjjel-nappal, mert keserves szívvel hittük, hogy a nádasok meg az erdők közül most már ki fogunk törni és leszámolunk mindenkivel. Dehát nem úgy lett.

Hanem a budai kislányról se feledkeztem meg azért.

Sok számításom nem lehetett vele. Komolyan gondolkoztam már akkor is és láttam előre, hogy történjék bármint, bolond napok és esztendőök fognak következni itten. Hol volt még az idő, amikor én is lábraállhatok ebben a fejtetőre fordult világban!? Meggyőztem magamat többször is, hogy egyelőre semmi szándékom se lehet vele.

De azért írtam neki egyszer.

Akkori nagy elbúsulásunkban elmulattunk egy estén, tiszték néhányan. S úgy éjfélután megírtam egy tábori-lapot s aláírtam valamennyi fiúval. E halálraszánt pajtásaim között akadt olyan is,

aki csak feszengve merte odavakarni a nevét. Négy-öt esztendő óta csaknem elfelejtette az írást a szünetlen harcokban és menekülésekben. Akadt bizony azon a tábori-lapon olyan manuskriptum is, mintha kardnak hegyével kaparták volna oda.

Valóságos ordasok voltunk azon az őszön.

Aztán bevonultunk a fővárosba s katonáink a Tisza vonaláig mentek tovább. Az én beosztásom megint olyan lett, hogy Pesten kellett maradnom. Nyakig voltam a munkában azon a késő őszön.

Sokszor gondoltam Angelinára is. Nem az elsőre, mert annak képe már csak úgy látogatott meg nagyritkán, mint egy régi álom. Hanem a budai kislányra.

Mert fiatal volt még nagyon s ebben az évben járt a gimnázium nyolcadik osztályába. Egy decemberi napon aztán — hó esett épen — egész délelőtt nem ment ki a fejből. Valami történhetett vele — tűnődöztem magamban — hogy egy percre nem hagy nyugton az alakja. És aznap szakítottam magamnak annyi időt, hogy fölmentem hozzájuk. Csakúgy bejelentés nélkül.

Azontúl alig maradtam el az oldaláról.

Jól emlékszem arra az első látogatásra.

Szívesen fogadtak s Angelina megörült, amikor annyi idő után viszontlátott. Egy másik leány is volt náluk, egykori vele: az unokatestvére. Sáríkáknak hívták s szintén Budán laktak. Szép volt s már az első találkozásnál rajtafelejtkeztem.

Hosszú hónapok hányattatásai után most éreztem magamat először jólesőn. Később még két-három tiszt és ugyanannyi leány jött fel. Sáríka játszani kezdett a zongorán s eltáncolgattunk a szalonban. Nyolc óratájt eszembe jutott, hogy ma még egy mulaszthatatlan szolgálati ügyet kell elintéznem. Amikor nem akartak engedni, azzal vágtam ki magamat, hogy félórán belül itt leszek. Láttam rajtuk, hogy kifogásnak veszik csak. Angelina elém állt:

— Bizhatok az ígéretében?

Kezet adtam rá. S félkilenckor már újból náluk voltam s táncra kértem Angelát. Valami csöndes kis bánattal jártuk mindketten.

Észrevétlenül elmúlt a tél. A közeli hadtestparancsnokságon dolgoztam s ha jött a déli egyóra, nem volt nap, hogy ne lestem volna rá az utcájokban, mikor bukkan fel aprózott járásával az iskola felől? Hazáig kísértem mindennap.

Betegségét még ekkor sem heverte ki egészen s ezért, amint tavaszodni kezdett s már ereje volt a napnak, az ebédutáni órákat a Sáríkáék kertjében töltötte, pihenőszékben. Így rendelte az orvos. Ez a ház szintén a Várban feküdt, de már a Bástya-sétány oldalában, helyes kertecskével. Idekísértem el minden ebéd után, kitartottam mellette a kertben s aztán hazavittem, amikor már hűvösödni kezdett. Istenem, mennyi semmiséget beszélünk össze s mennyire fontos volt nekünk mégis minden szó!

Akkor már az árnyéka voltam. Mellesleg pedig elkövettem némi gyerekséget is.

Mivel a kert a Sárikäéé volt, természetesen ott lábatlankodott közöttünk a kislány is. Nem mindig, de a legtöbbször. Hogy, hogy nem, egyszer csak az a gondolat ütött belém, hogy próbára teszem Angelinát s udvarolgatni kezdtem az unokatestvérenek is. Nem került nagy megerőltetésbe, mert takaros leány volt. Először csak tréfából folyt a játék s Angelina csak mosolygott rá. De aztán napról-napra nyughatatlanabb lett. Ideges volt már s egyre többször fordította el bosszusan a fejét, miközben a pihenőszékben feküdt elnyulva.

Aztán egy napon elmaradt váratlanul.

Előzően úgy egyeztünk meg, hogy a kertben találkozunk ezen a délutánon. De nem jött. Találgatni kezdtük Sárikäával, mi lehet az oka e váratlan elmaradásnak? S ahogy összenéztünk, a kislány olyan lett, mint a rózsza.

Megéreztek, hogy Angelina ki akar térni az utunkból.

Nem is maradtam tovább. A kis unokatestvér a kapuig kísért ki s azalatt — mintha csak véletlenül történt volna — elejtette, hogy mához három hétre lesz a születésnapja. Megígértem neki, hogy okvetlenül el fogok jönni. Azzal búcsúztam el, hogy addig úgysem találkozhatunk, mert több napra szóló bizalmas szolgálati utam lesz.

Angelának azonban nem üzentem tőle. Azt akartam, hogy ezért a tüntető elmaradásért szenvedjen meg egy kicsit.

Még azon a napon déli megszállt-területre utaztam el. Hogy mi volt a megbízatásom, nem tartozik ide s különben sem mondhatnám el. De hajszálon múlt, hogy ott nem hagytam a fogamat. Egy nagyot lélekzettem, amikor innenát éreztem magamat a trianoni határon.

Egy nappal érkeztem meg Budára a Sárিকা születési estje előtt. Reméltem, ott lesz Angelina is. Ellenkező esetben baj van. Ugy terveztem, hogy akkor inkább hozzájuk sietek át s magammal hozom.

Akkor délután két csokrot rendeltem: egy nagyobbat, meg egy kisebbet. Vacsora előtt becsöngettem Sárikäéknál.

Sokan voltak már együtt: csupa rokon és ismerős. Ahogy beléptem, a szemközti szögletben Angelinát láttam meg elsőnek. Egy barátnőjével beszélgetett s kissé fáradtnak látszott. Talpig fehérben volt s egyetlen koránnyíló virágot tűzött a hajába. Most már én lettem nyughatatlan.

Odaléptem Sárikähoz, gratuláltam s átadtam neki a kisebb csokrot. Mosolygott. Aztán Angelinához léptem s átadtam neki a nagyobbik csokrot. Zavartan pillantott rám, átvette s még zavartabban valami köszönetfélét mondott.

Nagy volt a társaság és így nem igen tűnt fel, hogy Angela a csokorral megindul a szomszéd szoba felé. Lehajtott fejjel, lassan ment, mintha igen-igen elgondolkozott volna valamin. Észrevétlenül utána-

lopóztam. Csak az utolsó szobában állt meg, melynek ablakai a kertre nyíltak. Senki nem volt a szobában.

Egyszerre szemközt álltunk. Megrebbenve nézett reám, a szája vonaglott. Annyit mondott halkán.:

— Mégegyszer köszönöm.

S könnyektől csillogott a szeme.

Megsajnáltam :

— Megszállt földön jártam húsz napig ... Hallom, hogy azalatt megkérték a kezét ...

Nem felelt. Egyszerre sirvafakadt és elfordult. Azt is tudtam már akkor, hogy kosarat kapott a kérő. Egyik tisztársam, aki többször megfordult a házukban.

A keze után nyultam s megcsókoltam a kezét. Arcát a csokorba temette, elfúlva sírdogált. Később elővette a zsebkendőjét s alig tudta kimondani :

— Köszönöm, hogy gondolt rám ...

E naptól kezdve nem maradtam el többé az oldaláról.

Életemnek ez az ideje nem fog már soha visszatérni s ezért gondolok rá mindig búval. Hogy ment el az a tavasz és nyár. Mihelyt ráérő időm akadt, repültem hozzá : játék volt minden találkozásunk. Azalatt gondoskodtam róla, hogy a szülők is leviziteljenek egymásnál, mert így még fesztelenebbül járhattunk össze ketten. Megtörtént, hogy a társaság legközepén percekre mosolyogtunk össze. Hónapok múltak már el így, de soha csak nem is céloztam rá, hogy el fogom venni. Minek?

Elmondom, mint kértem meg a kezét. De csak tőle magától. Mert a szüleitől már az apám volt kénytelen megkérni és pedig teljes díszben. Ez azonban egy évre történt azután.

Édes nyárvége volt, amikor olyan hírek kezdtek szállongani a nyugati szélekről, amelyekre szűknek kezdte érezni magán a néhai blúzt minden régi harcos. Sopron körül verbunkolt már Héjjas Iván : térdrebukott hazánk egy csücskéért kellett a kardhoz nyúlni. És a zsoldtalan bujdosók özönlenni kezdtek a világ minden tájának irányából nyugat felé, mindig nyugat felé, hogy halálnakszánt részesei lehessenek az utolsó magyar fölkelésnek. Mert több fölkelés nem lesz már itten : keseredett szívvel érzem. A detektívek a vonatok hágcsoíról meg az ütközőkről cibálgatták le a potya vasuti útra felkészült banditajelölteket. Mert csak természetes, hogy a zsebében egyetlen petákja nem volt egynek is. De nem kellett félni a legényeket ! Nekivágtak biciklin, gyalogosan vagy tehervonatok rakományai alá beásva magukat. A kitűzött napra ott voltak egytől-egyig és fellobbant mégegyszer az utolsó magyar katonavilág ! Az őszreváró mezőkön ott meneteltek az orgoványi gazdák, akik minden csata előtt lehúzták a csizmát, hogyha fogságba találnak jutni s az osztrák köztársasági gyalogosok megnyúzzák őket, legalább a lábbeli maradjon vissza a messzi hagyott

családra ; ott emelgették puskáikat tót katonafiúk, akik a kitört szabadság első hírére teljes rüsztungban szöktek át a cseh hadsereg kötelékéből ; mámoros lélekkel láttam ütközetbe szállni a macedónokat és albánokat, akik túlnyomórészt személyes ismerősei lévén a fiatal fölkelővezérnek, amikor idegen országokon át üzent értük, hogy siesenek már, nagy készséggel szökdöstek föl az egykori Szandzsákból, hogy meghaljanak a haza oltalmában. Dandárok kerültek ki az erdélyi és felvidéki földönfutókból, kik a Csinom Palkóval mentek bele minden új csatájukba s mialatt Sopron városát Osztenburg tartotta kardja alatt, egyszer csak feltűntek a harci zónában a lengyel bojnyikok is. Lengyelországban a nagyhatalmak akkor már lefűjták a Korfanty-féle portyázó hadmozdulatokat s ezek az ütközetekből élő polyák talpasok most szívszakadva kezdtek sorakozni az osztrákok ellen s a hősi lendület fejében, mellyel az ellenségre vetették magukat, kaptak egy tányér gulyáshúst minden ebédre s félporció szalonnát minden vacsorára. Lénung nem járt a harcosoknak, mert ahhoz pénz is kellett volna.

Talán ez a riasztó pénztelenség volt egyik oka, hogy annyi keserű dühvel csatáztak a fölzendült Nyugatmagyarországon.

Azon a délután, amikor otthagya katonai beosztást, sajátkezűleg köszörültem ki a kardot, hogy este kerékpáron vágok neki Sopron irányának, búcsúzni mentem Angelinához. Épen egy könyvet vittem föl hozzá valami antikváriustól, mert rajongott a régi könyvekért. Egyetlen szót nem árultam el neki : nem akartam megsomorítani. De mintha érezte volna, mit forgatok a fejemben. Mert egyedül várt a szobájában. Megörült a könyvnek, nézegette darabkát, aztán fölpillantott :

— Ugy-e, most elmegy?

— El. És lehet, hogy sokáig nem fogunk beszélgetni egymással.

Szembenálltunk. Nem tudta takargatni meghatottságát. Lahajtott fejjel mondta :

— Menjen . . . Sokszor gondolok majd a letűnt napokra . . .

Most már én kérdeztem :

— Ugy-e, megvár?

— Mindig várni fogom . . . Csak vigyázzon magára . . .

Hozzáléptem, megcsókoltam a kezét.

Azzal mentem is. A harmadik szobából visszanéztem. Ott állt szobája ajtajában, karját és fejét az ajtófélfának támasztotta meg s búsan nézett utánam.

Micsoda hónapok múltak el, amire visszavergődtünk egyszer ! Verekedtünk nemcsak az ellenséggel, hanem egymással is, mert Sopron alatt akkor toppant magyar földre a király. Harcoltam hát tovább is, épen a király alatt s ezért lakatra tettek a Zápolya-pártiak. Hamarosan kiengedtek ugyan a kóterből, de akkor csatagos ősz volt már. Elhagytuk a fölkelés területét, árván maradtak a nyugatmagyarországi kukoricatáblák, minket meg elhagyott minden reménykedés . . .

Mit tehettem volna ebben az állapotomban?

Katona lettem volna, de mivel a hadsereget fokonzint leszerelték, nekem is menni kellett és így egyetemi hallgató maradtam mindössze. Aztán itt volt Angelina is, akit most már nem hagyhattam el. De nem is tudtam volna elszakadni tőle.

Ez volt a helyzetem, amikor azzal álltam az apám elé, hogy komoly szándékaim vannak.

Az öreg, aki szintén tekintélyes állású tisztviselő a minisztériumban, kiütötte fejét az ujság mögül:

— Mik azok a szándékok?

— Meg akarok házasodni — válaszoltam röviden.

Az öreg most már letette az ujságot:

— Aztán mire?

— Az állásomra, amelyet magam szerzek meg magamnak.

Fölkelő voltam és így szó sem lehetett róla, hogy megretírljak. Nagyjából előadtam neki mindent, elhallgatva természetesen az olaszországi idillt, amelyre még ekkor is megfájult a szívem. Elmondtam, hogy ügynöki pályára lépek: ne hánytorgassák föl nekünk szakadatlanul, hogy nincs bennünk élelmesség! Kijelentettem az apámnak, hogy mához esztendőre egymillió korona megtakarított pénzem lesz.

Nagy összeg volt az akkor s az öregnek persze eszeágában sem volt, hogy komolyan vegye hősi elszántságomat. Talán ezért volt, hogy azzal bocsátott el nagylelkűen:

— Ha egymillió koronát teszel félre mához esztendőre, én magam fogom megkérni neked azt a leányt.

Most már szaván akartam fogni:

— Remélem, frakkba öltözik majd édesapám?

— Frakkba — vetette oda könnyedén.

Én is könnyed maradtam:

— Tartom!

Hogy micsoda egy esztendő ment el fölöttem, arról jobb nem beszélni! Rohantam, tárgyaltam, kapacitáltam, ötleteket kalapáltam, Angelina pedig várt rám olyan bizalommal, hogy még ma is meg lehet. Hetenkint kétszer futottam fel hozzá, holtfáradtan a legtöbbször s olyankor kiszámoltam előtte az újabb keresményt. Mert ő lett a bankárom is . . . .

Egy év múlva odaálltam az apám elé:

— Édesapám, vegye a frakkot!

— Miféle frakkot?

Erre kiraktam eléje a pénzt, amelyet keserves verejtékkel takarítottam meg. Félórával előbb kértem ki Angelinától; csaknem kétmillió volt az összeg. Tehát közel kétszerese annak, amire köteleztem magamat.

Az öreg nagyot nézett először, de tudta, mi az adott szó. Nem teketóriázott sokat: öltözködni kezdett. Természetesen frakkba.

Félóra mulva készen állt s akkor elindult Angela szüleihez. Az előszobában annyit mondott, hogy okvetlenül várjam : vagy őt magát, vagy az üzenetet, amelyet küldeni fog.

Novemberi alkonyatra készült odakint s én föl és alá kezdtem járkálni a szobámban. Így ment el vagy egy óra : azalatt ráértem tűnődözni. Akkor egyszerre a szobalány zavart meg. Nem a mienk, hanem az Angelináéké. Apró levelet adott át. Ahogy fölvágtam a borítékot, az apám névjegye esett ki belőle, rajta mindössze ennyi :

«Gyere !»

Tíz perc mulva lihegve csengettem be náluk. Angelina sietett ajtót nyitni. Ahogy meglátott, mosolyogni szeretett volna reám úgy, mint soha azelőtt. Nagy szeme pedig egyszerre könnyben csillant meg . . . Csak álltam előtte, álltam : a meghatottság elvette a szavamat.

Eddig van.

Komáromi János.

SZÜLŐHÁZAM.

*A szülőházam előtt elmegyek,
Mit is jelenthet ez a ház nekem ?
Bár egy városban élünk ő meg én :
Két rácsablakos komor idegen,
Mi nem ismertük egymást sohasem.
Ó hányszor mentem el előtte már !
Észre se vettem, — egy emlék-sugár,
Egy sejtelen-híd sem köt vele össze.*

*Születtem benne — ennyi az egész.
Szüleim otthonuknak sátorát
Etvitték onnan. Emléktelen ködben
Vittek az ódon kőküszöbön át.
Később mutogatták : a szülőházad.*

*Azóta hányszor megyek el előtte.
Rámnéznek a vasrácsos ablakok.
S egy kérdés mégis összekapcsol velük :
Hol lesz a ház, amelyben meghalok ?*

Reményik Sándor.